

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi

Erzincan Binali Yıldırım University
Journal of Faculty of Economics and Administrative
Sciences

VERGİ SİĞİNAKLARI VE SUÇ EKONOMİSİNE ETKİLERİ ÜZERİNE BİR İNCELEME

Caner Övsan ÇAKAŞ¹

ÖZET

1980'li yıllardan itibaren neoliberal ekonomik sistemin sermaye akışlarına ve finansal türev araçlarına tanıdığı sınırsız dolaşım özgürlüğü ile dijitalleşmenin finans sektörüne sağladığı işlem kolaylığı vergi sığınaklarına önemli avantajlar sağlamıştır. Başta çok uluslu şirketler olmak üzere çok sayıda yatırımcı vergi avantajlarından yararlanmak veya kara para aklanmak için finansal yatırımlarını vergi sığınaklarına kaydırmışlardır. Bu çalışmada ise vergi sığınaklarının suç ekonomisi kavramı üzerinden küresel ekonomiye ve güvenliğe verdiği zararların analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda öncelikli olarak vergi sığınaklarının tanımı, özellikleri ve sınıflandırılması yapılmıştır. Çalışmanın devamında vergi sığınaklarının suç ekonomisi üzerindeki etkileri mercek altına alınmıştır. Bu kapsamda öncelikli olarak suç ekonomisinin tanımı ve boyutları üzerinde durulmuş, suç ekonomisi kavramının bağımlı ve bağımsız değişkenlerine değinilmiştir. Akabinde de vergi sığınaklarının suç ekonomisinin işleyişindeki rolleri mercek altına alınmıştır. Bu minvalde vergi sığınaklarının bankacılık gizliliği ile suç ekonomisinin işleyişi arasındaki bağlantı analiz edilmeye çalışılmıştır. Çalışmada vergi sığınaklarının başta kara para aklama olmak üzere suç ekonomisinin gelişmesine katkı sağladığı ve toplumsal güvenliği tehdit ettiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Vergi Sığınakları, Suç Ekonomisi, Kara Para Aklama, Toplumsal Güvenlik.

A REVIEW ON THE TAX HAVENS AND THEIR EFFECTS ON THE CRIME ECONOMY

ABSTRACT

The unlimited freedom of movement that the neoliberal economic system has given to capital flows and financial derivatives since the 1980s, and the ease of transaction provided by digitalization to the financial sector have provided significant advantages to tax havens. In this context, numerous investors, especially multinational companies, have shifted their financial investments to tax heavens to take advantage of their tax benefits or money laundering. In this study, it is aimed to analyze the damage caused by tax havens to the global economy and social security through the concept of crime economy. In this context, primarily, the definition, characteristics and classification of tax havens were made. After

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Kıbrıs Onbeş Kasım Üniversitesi, ovsancakas@hotmail.com. ORCID:0000-0003-0199-7765

*Yazar(lar) herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemiştir.

Geliş Tarihi: 04.11.2020 / Kabul Tarihi: 14.12.2020 Çalışma Türü: Araştırma Makalesi

that, the dependent and independent variables of the concept of crime economy has been also mentioned. In the continuation of the study, the effects of tax havens on the crime economy have been examined. In this regard, the connection between the banking secrecy of tax havens and functioning of the crime economy has been analyzed. In the study, it is concluded that tax havens contribute to the development of crime economy, especially money laundering, and threaten social security.

Key Words: Tax Havens, Crime Economy, Money Laundering, Social Security

GİRİŞ

1980’li yılların başında küresel ekonomik sistemde yayılan neoliberal politikalar sermaye ve finansal türev araçların dolaşımının üzerindeki engellerin büyük oranda kalmasına neden olmuş, sermayeye küresel çapta nerdeyse sınırsız hareket özgürlüğü tanımıştır (Dumenil & Levy, 2015: 82-84). Ekonomik sistemin finansal varlıklara tanıdığı bu geniş dolaşım özgürlüğü aynı zamanda teknolojik gelişmelerin sağladığı dijitalleşme ile daha da artmış, gerek hukuki gerekse fiziki olarak nakit ve finansal türev araçlar küresel çapta hızlı bir sirkülasyon kabiliyeti kazanmıştır (Bahçekapılı, 2009: 2-3; Yeldan, 2000: 271-272). Bu değişimin ise hem başta çok uluslu şirketler olmak üzere yatırımcıların tasarruflarını vergi avantajlarından yararlanmak amacıyla vergi sığınaklarına yöneltmesine yol açtığı, hem de suç ekonomisinden kazanılan kara paranın aklanmasında önemli kolaylıklar sağladığı söylenebilir. Bu çalışmada da söz konusu vergi sığınaklarının suç ekonomisi kavramı çerçevesinde küresel ekonomiye ve toplumsal güvenliğe verdiği olası zararların analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda öncelikli olarak konu hakkında detaylı bir literatür taraması yapılmıştır. Yapılan literatür taramasında bazı araştırmacıların vergi sığınaklarının neden olduğu haksız vergi rekabeti üzerine yoğunlaştığı (Wilson, 1999; Hassen & Kessler, 2001; Slemrod & Wilson, 2009; Desai vd., 2006), bazılarının ise vergi sığınaklarının suç ekonomisi ve kara para aklama alanındaki rollerini mercek altına aldığı (Duncan, 1994; Ünlü, 2019; Bauer & Peter, 2003; Levi, 2002; Murphy, 2000; Kobor, 2007) görülmüştür. Bu çalışmanın özgün katkısı ise vergi sığınaklarının küresel ekonomiye verdiği zararın suç ekonomisi ve toplumsal güvenlik açısından ele alınması olacaktır. Zira her iki kavramın da birbiriyle iç içe geçtiği, birbiri arasında nedensel bir korelasyona sahip oldukları düşünülmektedir. Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümünde vergi sığınaklarının tanımı, özellikleri ve sınıflandırılması üzerinde durulmuştur. Çalışmanın devamında suç ekonomisinin tanımı ve içeriklerine değinilmiştir. Bu minvalde de suç ekonomisi kavramı ve suç ekonomisinin bağımsız değişkenleri mercek altına alınmıştır. Akabinde vergi sığınakları ile başta uyuşturucu ticareti olmak üzere suç ekonomisi aracılığıyla elde edilen kara paranın aklanması faaliyeti arasındaki bağlantı ele alınmıştır. Çalışmanın sonuç bölümünde ise genel bir değerlendirme yapılmış ve vergi sığınaklarının küresel ekonomiye ve toplumsal güvenliğe suç ekonomisinin işleyişine destek olarak verdiği zararın önlenmesi amacıyla bazı tavsiyelerde bulunulmuştur.

1. VERGİ SİĞINAKLARI: TANIMI, TARİHÇESİ, ÖZELLİKLERİ VE SINIFLANDIRILMASI

1.1. VERGİ SİĞINAKLARININ SINIFLANDIRILMASI

Vergi sığınağı kavramından 20’inci Yüzyılın ikinci yarısından itibaren küresel ekonomide çok fazla bahsedilmeye başlanmıştır. Fakat söz konusu vergi sığınağı kavramı hakkında gerek akademik gerekse finansal literatürde üzerinde uzlaşma sağlanan net bir tanımlama da yoktur. Aksine farklı kurum ve araştırmacılar vergi sığınakları hakkında ortak yönleri bulunmak ile birlikte farklı tanımlamalar yapmışlardır (Yıldız & Demir, 2019: 333). Yetkiner, vergi sığınaklarını “vergi ödememe ya da daha az vergi ödeme teşvikiyle diğer ülkelerin bireysel ve kurumsal yatırımlarını kendi ülkelerine yönlendirmeye çalışan ülkeler” olarak tanımlamaktadır (2001: 92-93). Tobin ve Walsh ise söz konusu

vergi sığınaklarının, diğer ülkelerdeki yatırımcı ve şirketleri bilinçli olarak haksız vergi rekabetini kullanarak kendi ülkesine çekmeye çalışan bölge veya ülkeler olduğunu belirtmektedir. Sözü geçen araştırmacılara göre vergi sığınakları bu uygulamayı şirket veya yatırımcıların mukim oldukları ülkelerden kaçırdıkları veya kaçındıkları vergileri² gizleme imkânı sağlayarak yapmaktadır. (2013: 401-403). Bennedsen ve Zeume'ye göre de vergi sığınakları merkezleri diğer ülkelerde bulunan şirketlere ve yatırımcılara gelir ve/veya kurumlar vergisi alanında çok az vergi alarak veya hiç vergilendirme uygulamayarak kendi ülkesine çekmeye çalışan ülke veya bölgelerdir (Bennedsen ve Zeume, 2018: 1221-1223). OECD ise vergi sığınaklarını; yabancı yatırımcılara çok düşük veya hiç vergilendirme uygulamayan, uluslararası standartlarda finansal şeffaflık ilke ve prensiplerini karşılamayan veya kısmen karşılayan, başta vergi suçları kapsamına giren faaliyetler alanında olmak üzere diğer ülkelerle bankacılık işlemleri konusunda etkin bilgi paylaşımı yapmayan ve üretime yönelik ciddi bir iktisadi faaliyetlerin olmadığı ülkeler olarak tanımlamıştır (OECD, 1998: 22-24). Panama Skandalını ortaya çıkaran Uluslararası Araştırmacı Gazeteciler Konsorsiyumu (ICIJ) ise vergi sığınaklarını dış yatırımcılara önemli vergi avantajları, yüksek oranda gizlilik ve profesyonel bankacılık hizmeti sunarak diğer ülkelerden kendi ülkesine finansal varlık akışının gelmesini sağlayan ülkeler olarak tanımlamaktadır (ICIJ, 2020). Avrupa Parlamentosu ise vergi sığınaklarını dış yatırımcıların gelir veya mal varlıklarına asgari veya hiç vergi uygulamayan, finans alanında uluslararası hesap verilebilirlik şartlarını ve standartlarını benimsemeyen ve diğer ülkelerle ile finansal işlemler hakkında bilgi paylaşımı ve başta çifte vergilendirme antlaşması³ olmak üzere işbirliği yapmayan bölge veya ülkeler olarak tanımlamıştır (AB Parlamentosu, 2019: 3-4). Kısacası vergi sığınakları, kişilere ve/veya kurumlara çok az gelir ve kurumlar vergisi uygulayan, bazı durumlarda hiç vergi uygulamayan, dış yatırımcılara yüksek gizlilik imkânı sağlayan ve bu yollarla da kendisine diğer ülkelerden yatırımcı çekmeyi amaçlayan ülke veya bölgeler olarak tanımlanabilir.

1.2. VERGİ SİĞINAKLARININ TARİHÇESİ

² Vergi kaçırmak ve vergiden kaçınmak farklı kavramlardır. Vergi kaçırmak, belli bir vergi mükellefinin mukim olduğu ülkede elde ettiği kazançlarından dolayı ödemek zorunda olduğu gelir veya kurumlar vergisi miktarını ödememek için yasa dışı yollara başvurusu anlamına gelmektedir. Vergiden kaçınmak ise söz konusu vergi mükellefinin mukim olduğu ülkede yasal yollardan kendisine tanınan hak, teşvik, muafiyet ve ayrıcalıkları kullanarak ödemek zorunda olduğu gelir veya kurumlar vergisini ödememesi veya ödeme miktarında indirim başvurusudur. Bunlardan ilki yaptırma tabi mali bir suç olarak tanımlanırken, ikincisi yasal bir hak olarak görülmektedir. (Bkz. Vergi Mükellefleri Savunucuları Derneği Resmi İnternet Sitesi (2020). Vergiden Kaçınma, Vergi Kaçırma ve Vergi Kaçakçılığı Nedir ?, <https://versav.org.tr/vergiden-kacinmavergi-kacirma-ve-vergi-kacakligi-nedir/> (Erişim Tarihi: 11.06.2020))

³ Çifte vergilendirme kavramı vergiye tabi bir hizmetin veya eylemin birden fazla ülkede vergilendirilmesi anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, bir vergi mükellefinin elde ettiği kazancın hem gelir elde edilen ülkede hem de mukim olduğu ülkede vergilendirilmesidir. Devletler bu sorunun çözülmesi ve haksız vergi alınmasının önlenmesi amacıyla ikamet, kaynak ve uyrukluk ilkelerini göz önünde bulundurarak birbirleri arasında Çifte Vergilendirmeyi Önleme Antlaşmaları yapmaktadırlar. Bu antlaşmalar sonucunda belli bir mükellef, ülkelerin kendi aralarındaki tercihleri ve antlaşmanın koşulları nezdinde üç farklı şekilde vergilendirilebilir. Bunlardan ilki ikamet ilkesi kapsamında vergilendirilme yapılmasıdır. İkamet ilkesine göre bir kişi veya kurumun bütün dünyada elde ettiği gelir, kaynağına bakılmaksızın ikamet ettiği ülke tarafından vergilendirilir. İkincisi olan kaynak ilkesine göre ise kişi veya kurumun ikamet ettiği değil gelirin kazanıldığı ülke tarafından vergilendirme yapılır. Sonuncu olarak uyrukluk ilkesine göre de kişinin bütün dünyada kazandığı gelir kaynak veya ikamet şartlarına bakılmaksızın uyruğu olduğu ülke tarafından vergilendirilir. Ülkeler birbirleri arasında bu ilkelerden hangisine göre antlaşma yapacaklarını müzakere ederek karar verirler. Bu nedenle Çifte Vergilendirmeyi Önleme Antlaşmaları aynı zamanda vergi ve kazanç konularında şeffaflığın ve bilgi paylaşımının sağlanması açısından önemli bir rol oynarlar. Bahse konu antlaşmaların diğer olumlu katkısı da uluslararası alanda vergiden kaçınma ve vergi kaçırma eylemlerinin önlenmesini sağlamasıdır. (Bkz. ERDOĞMUŞ, H. (2018). Çifte Verilendirmeyi Önleme Antlaşmaları Çerçevesinde Vergilendirme Esasları, İstanbul Yeminli Müşavirler Odası Platform Toplantısı, 12.06.2020, <http://istanbulymmo.org.tr/dosyalar/platformNotlar/20181227.pdf>)

Vergi sığınaklarının tarihi gelişimi dikkatte alındığında kökleri Antik Yunan'a dayanan bir sürecin varlığı görülmektedir. Antik Çağ'da Atina şehir devletinin, şehre giren bütün mal ve menkul değerlerden % 2 oranında gümrük vergisi uygulama kararı nedeniyle çok sayıda tüccar ve kaçakçı Atina'ya yakın küçük adacıkları ticari mallarını depolamak ve şehre gizlice sokarak satmak amacıyla kullanmışlardır (Mara, 2015: 1639). Benzer şekilde Vatikan Şehri de asırlar boyunca Papalık ve Katolik Kilisesi'nin diğer ülkelerden elde edilen gelirleri vergilendirmeden kaçırmak veya kaçınmak amacıyla kullandığı bir nevi vergi sığınaktı görevini yapmıştır (Yılmaz, 2018: 200). 16'ncı ve 17'inci Yüzyıllarda ise Karayip Denizinde bulunan bazı adalar Atlantik Okyanusunda faaliyet gösteren korsan filoları için bir kara para aklama ve vergi sığınağı olarak kullanıldığı bilinmektedir (Mara, 2015: 1639). Yasal ve idari anlamada vergi sığınaklarının ortaya çıkmaya başladığı süreç ise 19'uncu Yüzyılın başlarına denk gelmektedir. Zira Britanya ve bağlısı kolonilerinde anılan dönemde yürürlüğe giren Sınırlı Sorumlu Şirket Yasa'sı (Limited Liability Companies Law) ile gelir vergisi alanında tüzel ve gerçek kişi ayırımına gidilmesi vergi sığınaklarının gelişimi yönünde atılan ilk önemli yasal düzenleme olarak kabul edilebilir (Mara, 2015: 1639). Fakat modern anlamda vergi sığınaklarının oluşmasında üç ana aşamanın önemli rol aldığı görülmektedir. Bunlardan ilki 19'uncu Yüzyılın sonlarında ABD'nin New Jersey ve Delaware eyaletlerinde yürürlüğe giren ve bahse konu eyaletlerde şirket kurma işlemini kolaylaştıran yasal düzenlemelerdir. Her iki eyalet de anılan dönemde diğer ABD eyaletlerinde oldukça sıkı kurallara tabi olan şirket kurma sürecini idari ve mali olarak kolaylaştırmışlardır. Nitekim söz konusu eyaletlerde şirketlerin başlangıç zorunlu sermaye limitleri azaltılmış, şirket kurmanın maliyetleri asgari düzeye indirilmiş ve yasal denetim mekanizmaları bilinçli olarak gevşetilmiştir. New Jersey ve Delaware eyaletleri bu yolla da başta New York ve Massachusetts eyaletlerinden olmak üzere çok sayıda şirketi kendi eyaletlerine çekmeyi başarmışlardır (Palan vd., 2010: 109-112; Yıldız & Demir, 2019: 333). İkinci aşama ise 20'inci Yüzyılın ilk yarısında Britanya'nın değişikliğe gittiği vergilendirme sistemi ile gerçekleşmiştir. Anılan dönemde Britanya, merkezleri Britanya sınırları içerisinde bulunan fakat söz konusu sınırlar içerisinde hiçbir ticari faaliyette bulunmayan şirketlerden vergi alınamayacağı yönünde yasal bir düzenleme yapılmıştır.⁴ Bu düzenleme ilerleyen dönemde İngiltere ana vatan toprakları için yürürlükten kaldırılrsa da Bermuda, Bahamalar, Cayman Adaları ve Gibraltar (Ceberitarık) gibi Britanya'nın deniz aşırı topraklarında uygulanmaya devam edilmiştir (Mara, 2015: 1639). Vergi sığınaklarının oluşumunda rol alan üçüncü önemli gelişmenin ise 1934 yılında çıkarılan İsviçre Bankacılık Kanunu olduğu söylenebilir. Fakat söz konusu kanun ve etkilerinin daha derinlemesine anlaşılabilmesi için İsviçre'nin kendine has özellikleri ve uygulamaları üzerinde de kısaca durulmasının yerinde olacağı değerlendirilmektedir. Zira İsviçre'nin sadece vergi sığınakları konusunda değil aynı zamanda küresel finans ve bankacılık alanında lider bir konumda olmasını bahse konu kendine has özelliklerine borçlu olduğu düşünülmektedir.

Resmi adı İsviçre Konfederasyonu olan İsviçre Devleti, 1291'den 1648 yılına kadar süren bir tarihsel süreç içerisinde resmi olarak bağımsızlığı kazanmıştır. Nitekim İsviçre Konfederasyonu'nu oluşturan kantonların Roma-Germen İmparatorluğu ve Habsburg Monarşisine karşı verdiği 350 yıldan fazla süren mücadele neticesinde 1648 Westfalya Antlaşması ile ülkenin bağımsızlığı resmen Avrupa devletleri tarafından tanınmıştır. Westfalya Antlaşmasının diğer bir önemi de anılan dönemde

⁴ Söz konusu yasal düzenleme Britanya Mahkemesinin 1929 yılında merkezi Londra'da bulunan fakat bütün ticari faaliyetlerini Mısır'da icra eden Mısır Deltası Arazi ve Yatırım Ltd. Şirketi'nin lehine verdiği karar neticesinde ortaya çıkmıştır. Mahkeme kararında söz konusu şirketin merkezinin Londra'da olmasının yurt dışında icra edilen ve Britanya sınırları içerisinde kazanılmayan karlarının vergilendirilmesine yol açmayacağını belirtmiştir. Başka bir deyişle, Britanya Mahkemesi vergilendirmede kaynak ilkesini benimsemiş ve kişi veya kurumların gelirlerinin vergilendirilmesinde ikamet ettikleri ülkenin değil gelirin kazanıldığı ülkenin söz sahibi olduğunu vurgulamıştır. (Bkz. Palan, R. & Murphy, R., & Chavagneux, C. (2010). *Tax Heavens: How Globalization Really Works*, Cornell University Press, New York)

Avrupa'daki güçler dengesinin bir zorlaması olarak İsviçre'nin tarafsızlığının ilk defa uluslararası platformda tanınmasıdır (Key, 2007: 886-888). Fakat İsviçre'nin Avrupa Devletleri tarafından “mutlak tarafsızlık” konumu elde etmesi 1815 Viyana Kongresinden sonra gerçekleşmiştir (Yıldız & Demir, 2019: 334). Nitekim anılan dönemde Avrupa'nın büyük devletleri arasında Napolyon Savaşları sonrasında kurulan yeni güç dengesinin önemli dayanak noktalarından birisi de stratejik önemi fazla olan İsviçre'nin tarafsız kalmasıydı (Uçarol, 2008: 37). İsviçre'nin bulunduğu konum ve Avrupa siyasetinin dengeleri nedeniyle elde ettiği bu statünün, ilerleyen yıllarda ülkenin uluslararası finans merkezi olmasına önemli bir katkıda bulunduğu söylenebilir. Başka bir deyişle, Avrupa Devletlerinin güç dengesinin bir sonucu olarak İsviçre'ye dolaylı olarak dayatılan siyasi tarafsızlık statüsünün, ülkenin finans alanında yükselişe geçmesinde avantaj sağladığı ve bağımsız bir değişken rolü oynadığı değerlendirilmektedir. İsviçre'nin gerçek anlamda bir vergi sığınağı olarak ortaya çıkması ise özellikle Birinci Dünya Savaşı sonrasındaki döneme denk gelmiştir. Zira savaşın yarattığı ağır ekonomik ve mali hasarı telafi etmek amacıyla başta Fransa olmak üzere savaşa katılan Avrupa Devletleri kendi ülkelerindeki vergi oranlarını arttırmışlardır (Piketty, 2014: 156-160). Hatta bu oran Fransa'da vergi kalemlerine göre değişimler olmakla birlikte gelir ve servet vergilerinde ortalama %4'ten %12'ye çıkmıştır. Bu durum önemli sayıda yatırımcı ve servet sahibinin vergiden kaçınmak veya vergi kaçırmak için savaşa girmeyen, bu nedenle de vergi artırımına ihtiyaç duymayan İsviçre'ye yönelmesine yol açmıştır (Gomez, 2017: 6). İsviçre'nin uluslararası finans sistemindeki bu yükselişi 1929 Küresel Ekonomik Buhranında sonra da devam etmiş, anılan dönemden sonra Avrupa çapında yaşanan banka iflasları yine çok sayıda yatırımcıyı güvenli liman anlayışı ile İsviçre'ye çekmiştir. Ayrıca 1933 yılında Almanya'da NAZİ yönetiminin başa geçmesi ve Yahudi karşıtı bir politika uygulamaya başlaması Alman Yahudi sermayedarlarının da milyonlarca sterlin ve frangı bulan tasarruflarını İsviçre Bankalarına yatırmaya başlamalarına yol açmıştır (Finkelstein, 2010: 89-93). Bu minvalde İsviçre hükümeti bankacılık sistemindeki cazibesini daha da arttırmak amacıyla bankacılık yasasında değişiklikler yapmıştır. Söz konusu düzenlemede banka gizliliği kavramı ceza hukuku kapsamının alınmış ve banka gizliliğinin ihlal edilmesi ciddi bir suç haline getirilmiştir (Mara, 2015: 1639). Bu yasa kapsamında İsviçre Bankalarına, İsviçre devleti de dâhil olmak üzere bütün devletlere karşı hesap ve müşteri kimliğinin gizliliğinin korunması ve “mutlak sessizlik” ilkesinin uygulanması sorumluluğu yüklenmiştir (Yıldız & Demir, 2019: 334). Daha açık bir ifade ile söz konusu yasal düzenleme yatırımcı ve sermayedarlara mevduatlarını İsviçre bankalarına yatırdıkları takdirde hiçbir yasal veya cezai kovuşturmayla maruz kalmayacakları ve servetlerine el koyulamayacağı güvencesini vermiştir. İsviçre'de yapılan bu düzenleme sonucunda İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sırasında çok sayıda yatırımcı servetlerini korumak amacıyla İsviçre Bankalarına mevduatlarını yatırmışlardır. Ayrıca savaş sonrası yaraların sarılması amacıyla, tıpkı Birinci Dünya Savaşı sonrasında olduğu gibi sermaye gelirleri üzerine savaşa giren devletlerce yüksek vergi uygulamalarının başlatılması, yine savaşta tarafsız kalan İsviçre'nin çıkarına olmuş ve dünyanın dört bir yanından İsviçre Bankalarına mevduat akışları gerçekleşmiştir (Wu, 1999: 4-5). İsviçre'nin bu bankacılık gizliliği konusundaki yasal düzenlemeleri ilerleyen dönemlerde çok sayıda ülke tarafından da örnek alınmış ve uygulamaya koyulmuştur. Özellikle de 1960'lı yıllarda finans piyasasında yer almaya başlayan off-shore bankacılık uygulamaları büyük oranda İsviçre'nin banka gizliliği prensibini örnek alarak kurulmuşlardır (Palan, vd., 2010: 144-145). 1980'li yıllardan sonra ise küresel ekonomik sistemin neoliberal bir tarza bürünerek sermayeye sınırsız dolaşım özgürlüğü tanınması ve teknolojik gelişmelerin bu özgürlüğe uygulama alanında hız ve kolaylık sağlaması ile birleşince, vergi sığınaklarının lehine olan bir finans sisteminin yayılmasına yol açmıştır (Celasun, 2001. 163-165). Bu minvalde Lüksemburg, Hollanda, İrlanda, Bahamalar, Singapur, Malta, Panama ve Kıbrıs gibi çok sayıda ülke vergi sığınağı olma yönünde ekonomik ve mali politikalar benimsemeye başlamıştır (Palan vd., 2010: 118-120).

1.3. VERGİ SİĞİNAKLARININ KARAKTERİSTİK ÖZELLİKLERİ

Vergi sığınaklarının karakteristik özellikleri dikkatte alındığında coğrafi, siyasi, idari, demografik ve iktisadi alanda belli başlı ortak özelliklerinin bulunduğu görülmektedir. Öncelikli olarak vergi sığınağı olan ülkelerin büyük çoğunluğu coğrafi olarak küçük bir alana sahiptir. Hatta genelde ada ülkeleridir. Bu ülkelerin doğal kaynaklar yönünden fakir olmaları ve endüstriyel gelişme için yeterli alan ve nüfusa sahip olmamaları onların finans, bankacılık ve muhasebe gibi hizmet sektörlerine yönelmelerine yol açmıştır (Öz, 2005: 125-128). Dharmapala ve Hines, vergi sığınağı olan ülkelerin karakteristik özellikleri hakkında yapmış oldukları araştırmada ise söz konusu ülkelerin belli başlı üç ortak noktası olduğu sonucuna varmışlardır. Bunlardan ilk vergi sığınaklarının çoğu iyi işleyen bir hükümet sisteminin olduğu küçük devletlerdir. İkincisi kişi başına düşen milli gelir oranları genelde yüksektir ve az nüfusa (çoğunlukla bir milyonun altında) sahiplerdir. Sonuncusu ise söz konusu ülkelerin istihdam oranlarında ve Gayrisafi Yurt İçi Hâsıllarında (GSYİH) hizmet sektörünün ezici bir üstünlüğü vardır (8-11). Belli başlı vergi sığınaklarında hizmet sektörünün toplam GSYİH’da olan payları ve dünya ortalaması ile karşılaştırmaları Tablo 1’de sunulmuştur. Bahse konu veriler dikkatte alındığında vergi sığınağı olma ile hizmet sektörü yoğun ekonomiye sahip olma arasındaki korelasyon göze çarpmaktadır.

Tablo 1. Belli Başlı Vergi Sığınaklarında Hizmet Sektörünün GSYİH’deki Oranları

Ülke Adı	Hizmet Sektörünün GSYİH’deki Oranı	TOPLAM NÜFUS	Kişi Başına Düşen GSYİH (ABD Doları)
MAN ADASI (BRİTANYA BAĞLISI)	%86	90.499	84.600
PANAMA	% 82	3.894.082	25.400
GIBRALTAR (CEBERİTARİK) (BRİTANYA KOLONİSİ)	%100	29.581	61.700
CAYMAN ADALARI (BRİTANYA KOLONİSİ)	%92,3	61.944	43.800
BERMUDA (BRİTANYA KOLONİSİ)	%93,8	71.750	99.400
BAHAMALAR	%90	337.721	32.400
JERSEY ADASI (BRİTANYA BAĞLISI)	% 85	101.073	56.600
LICTENSTEIN	%52	39.137	140.000
BRİTANYA VİRGİN ADALARI	%59.4	37.381	34.200
BAHREİN	%60.4	1.505.003	49.000
HONG KONG	%92.3	7.249.907	64.500
SİNGAPUR	%75.2	6.209.660	94.100
HOLLANDA ANTİLLERİ	%83.8	149.608	15.000
LUKSEMBURG	%86.9	628.381	105.100
KIBRIS RUM KESİMİ	%81	1.266.676	37.200
MALTA	%88.7	457.267	41.900
ANDORRA	%95.1	77.000	49.900

İSVİÇRE	% 76.9	8.403.994	62.100
İRLANDA	% 60.2	5.176.569	73.200
ŞEYŞEL ADALARI	% 83.7	95.981	29.300
SAN MARİNO	% 60.7	34.232	59.000
MONACO	% 83.9	39.000	115.700
KOSTA RİKA	% 73.9	5.097.988	16.900
DÜNYA	% 50.7	7,794,798,739	11.317

Kaynak:(CIA World Facebook Library, Countries, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/> (Erişim Tarihi: 12.06.2020); Worldometer, World Current Population, [https://www.worldometers.info/world-population/#:~:text=The%20current%20world%20population%20is,currently%20living\)%%20of%20the%20world.](https://www.worldometers.info/world-population/#:~:text=The%20current%20world%20population%20is,currently%20living)%%20of%20the%20world.) (Erişim Tarihi: 12.06.2020); Dünya Bankası Bilgi Bankası, <https://databank.worldbank.org/source/jobs>, Erişim Tarihi: 12.06.2020))

Dharmapala ve Hines'e göre vergi sığınaklarının vasıflı işgücünün çoğunlukta olduğu hizmet sektörüne sahip olmaları da söz konusu ülkelerde kişi başına düşen milli gelirin diğer ülkelere kıyasla daha yüksek olmasına yol açmaktadır (2006: 8-11). Zira Tablo 1'deki veriler dikkatte alındığında vergi sığınağı olan ülkelerin kişi başına düşen milli gelir oranlarının dünya ortalamasının çok üzerinde olması da Dharmapala ve Hines'in bu savını destekler niteliktedir. Hansen ve Kessler ise vergi sığınaklarının karakteristik özellikleri ile ilgili yapmış oldukları çalışmada, bir ülke veya bölgenin vergi sığınağı olması ile coğrafi ve demografik olan küçük olması arasında pozitif bir korelasyon olduğunu sonucuna varmıştır. Söz konusu araştırmacılara göre küçük ülkeler kendi vatandaşlarına kamu hizmeti vermek için daha az masraf yaptıkları ve küresel/bölgesel nüfuz kazanma amaçları olmadığından savunma harcamaları yapmadıkları için büyük ülkelere kıyasla daha kolay vergi indirimleri yapabilmektedirler (2001: 1103-1115). Slemrod ve Wilson'da vergi sığınağı olarak tanımlanan çok sayıda ülke üzerinde yapmış oldukları araştırmada benzer bir tespitte bulunmuşlardır. Slemrod ve Wilson'a göre bir ülkenin vergi sığınağı olması ile bahse konu ülkenin coğrafi ve demografi büyüklüğü, hizmet sektörünün toplam GSYİH ve istihdam oranlarındaki ağırlığı, idari/bürokratik hizmetlerin kapasiteleri ve bankacılık sektöründeki gizlilik prensibinin uygulanması arasında pozitif bir bağlantının varlığı söz konusudur (2009: 1261-1270). Mara ise vergi sığınaklarının karakteristik özelliklerini incelemek amacıyla çoklu bağımsız değişkeni olan bir analiz yöntemi geliştirmiştir. Bu yöntemde bir ülke veya bölgenin vergi sığınağı olma hususu bağımlı değişken kabul edilmiştir. Bahse konu bağımlı değişkenin de muhtemel bağımsız değişkenleri ise söz konusu ülkeler için kişi başına düşen GSYİH'nın yüksek olması, coğrafi ve demografik açıdan büyüklük oranı, hizmet sektörünün toplam istihdamda ağırlıklı rol oynaması, iyi işleyen bir hükümet sisteminin ve hizmet sektörünün ihtiyaçlarını sağlayan dijital ve fiziki altyapının mevcut olması ve düşük vergilendirme uygulamalarının olması olarak tanımlanmıştır. Mara'ya göre söz konusu bağımsız değişkenlerin hepsi bir ülke veya bölgenin vergi sığınağı olmasında rol oynamaktadır (2015: 1640-1644).

Özetle vergi sığınağı ülkeler genelde coğrafi ve demografik olarak küçük ülkelerdir. Bu nedenle de kamu harcamaları büyük ülkelere kıyasla daha az olduğu için daha kolay vergi indirimi yapabilmektedirler. Ayrıca bu ülkeler imalat ve tarım sektöründe gelişme imkânları olmadığı için bu açıklarını finans, bankacılık, sigortacılık, muhasebe ve turizm gibi hizmet sektörü dallarına yönelerek ve bu sektör dallarına vergi teşvikleri aracılığıyla yatırım cazibeleri yaratarak kapatmaya çalışmaktadırlar. Onların hizmet sektörüne yönelmelerinin ise finans, bankacılık, sigortacılık gibi yüksek vasıflı işgücünün toplam işgücüne olan oranını ve kişi başına düşen milli geliri arttırdığı söylenebilir.

1.4. VERGİ SİĞINAKLARININ SINIFLANDIRILMASI

Vergi sığınakları uygulama ve amaçları doğrultusunda üretici vergi sığınakları ve geleneksel vergi sığınakları olmak üzere iki ana gruba ayrılmaktadır (Öz, 2005: 125-127). Üretici vergi sığınakları uyguladıkları vergi avantajları ile doğrudan dış yatırımcı çekme amacını gütmektedirler. Bu ülkeler vergi avantajları sayesinde ülkelerinde yapılan dış yatırımcı kaynaklı ekonomik faaliyetler neticesinde mal ve hizmet üretilmesini amaçlamaktadırlar (Doğan & Kabayel, 2016: 89). Bu ülkelerin başka bir

dolaylı hedefinin de mal ve hizmet artışına dayalı ekonomik büyüme aracılığıyla ülkelerindeki istihdam oranlarını da arttırmak olduğu söylenebilir. Bu ülkelere belirli alanlarda yatırım yapan dış yatırımcılara %10'a varan vergi indirimleri yapan Belçika ve İrlanda örnek olarak gösterilebilir (Yılmaz, 2018: 201). Benzer şekilde Kıbrıs Rum Yönetimi ülkesinde denizcilik ve deniz taşımacılığı sektörlerine istihdam yaratıcı kaynak sağlayan dış yatırımcılara ciddi oranlarda vergi indirimleri yapmaktadır (Cyprus Deputy of Shipping, 2018: 18-20). Yine İrlanda, Belçika, Hollanda, Birleşik Krallık, Fransa gibi Avrupa ülkeleri kendi sınırları içerisinde üretime ve teknolojiye yönelik araştırma ve geliştirme (AR-GE) yatırımı yapan dış yatırımcılara önemli miktarlarda vergi muafiyetleri tanımaktadırlar (Çelebi & Kahrıman, 2011: 37-45). Doğrudan yatırımcı çekmek için vergi indirimi yapma uygulaması OECD ülkelerinin nerdeyse tamamı tarafından da uygulanmaktadır (Gedik, 2019: 430).

Geleneksel vergi sığınağı sıfatına sahip ülkeler ise üretici vergi sığınaklarının aksine doğrudan dış yatırımcı çekme amacını gütmeyizler. Bu ülkeler daha çok yasal ikametgâhı kendi sınırları içerisinde bulunan şirketlerden veya kendi sınırları içerisine sermaye aktaran kişi veya kurumlardan çok az veya hiç vergi almazlar. Bu yolla da yatırımcıların sahip olduğu nakit veya finansal türev piyasası⁵ kapsamında olan dolaylı sermayeyi çekmeyi amaçlamaktadırlar (Doğan & Kabayel, 2016: 89, 2011: 23-24; Yılmaz, 2018: 202). Geleneksel vergi sığınakları uygulama yöntemleri olarak farklı tercihlerde bulunmaktadırlar. Bermuda, Cayman Adaları, Bahamalar gibi bazı vergi sığınakları kendi sınırları içerisine gelen dış yatırımlardan hiç vergi almamakta, bunu yerine aylık veya yıllık olarak aidat benzeri sabit bir ücret talep etmektedirler. Gibraltar, Man Adası, Panama gibi vergi sığınakları ise kendi ülkeleri içerisinde elde edilen kazançlarda kurumlar vergisi alırken, merkezleri kendi ülkelerinde bulunan fakat gelirini kendi sınırları dışında elde eden şirket veya kişilerden vergi talep etmemektedirler. Bazı ülkeler ise Kıbrıs ve Belize örneklerinde olduğu gibi düşük veya çok düşük vergilendirme uygulamasını benimserler. Bu ülkeler her ne kadar tam olarak vergi sığınağı olarak tanımlanamasa da küresel çapta haksız ve zararlı vergi rekabetine yol açtıkları için bu sınıfa dâhil edilebilirler (Öz, 2005: 130-135; Doğan & Kabayel, 2016: 90; Yılmaz, 2018: 202).

Vergi sığınaklarının tespiti ve sınıflandırılması konusunda ilk resmi girişim ise OECD tarafından yapılmıştır. 1998 yılında yayınladığı “Zararlı Vergi Rekabeti –Yükselen Bir Konu” (Harmful Tax Competition-An Emerging Global Issue) adlı raporunda konuya değinen OECD, vergi sığınaklarının tespiti ve sınıflandırılmasında dört ana hususun varlığını kabul etmiştir. OECD'e göre bu hususlar; düşük oranlı veya hiç vergi alınmaması, diğer ülkelerle bilgi paylaşımının yapılmaması veya çok az yapılması, finansal işlemlerde şeffaflığın olmaması ve vergi mükelleflerinin tespiti konusunda etkin bir idari kurumsallaşmanın olmamasıdır (Yılmaz, 2018: 202). Bu kapsamda bahse konu hususlar çerçevesinde OECD tarafından ilk defa 2000 yılında vergi sığınaklarının bir listesi yayınlanmıştır. Söz konusu listede OECD, sigortacılık, finansal işlemler, bankacılık, hizmet sektörünün denetimi gibi konular adı altında 32 ülkeyi vergi sığınağı listesine almıştır (OECD, 2000: 12-14). OECD'in bu girişimin ardından ABD Kongresi de benzer bir liste hazırlayarak konuya dikkat çekmiştir (Yıldız ve Demir, 2019: 336). 2009 yılında OECD, vergi sığınaklarının tespit edilmesi amacıyla üçlü sınıflandırma yöntemine geçmiştir. Beyaz, gri ve kara listeden oluşan bu yönteme göre uluslararası vergi standartlarını uygulayan ve yeterli bilgi paylaşımını yapan ülkeler beyaz listeye alınmıştır. Uluslararası vergi standartlarını ve etkin bilgi paylaşımını yapmayı taahhüt eden fakat bu taahhütlerini henüz tam olarak yerine getirmeyen ülkeler gri listede belirtilmeye başlanmıştır. Uluslararası vergi standartlarına

⁵ Türev piyasası, türev araçlara bağlı bir finans yapısıdır. Türev araçlar, değeri başka bir finansal varlığın veya malın değerine doğrudan bağlı olan finansal varlıklardır. Dolayısıyla türev araçlar, dayanak ana varlığının mülkiyet hakkının el değiştirmesine gerek kalmadan, söz konusu varlıkla ilgili hak ve sorumlulukların ticaretine olanak sağlamaktadırlar. Bu nedenle de türev piyasalar, spot piyasaların aksine tarafların yükümlülüklerinin gelecek bir vadede icra edilmesini öngören bir düzene sahiptirler. Bu kapsamda türev piyasaların vadeli işlem, opsiyon sözleşmeleri gibi organize olmamış piyasaları kapsadığı söylenebilir. (Bkz. BORSA İSTANBUL, (2017). Sorularla Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası, 13.06.2020, <https://www.borsaistanbul.com/data/kilavuzlar/VIOP-Hakkında-SSS.pdf>)

uyacağını ve etkin bilgi paylaşımına yöneleceğini taahhüt etmeyen ülkeler ise kara listede bırakılmıştır (Yıldız & Demir, 2019: 337). Bu yeni sınıflandırma yöntemine göre OECD, 2009 yılında yeniden vergi sığınaklarını Tablo 2’de sunulduğu üzere güncellemiştir.

Tablo 2. 2009 Yılı OECD Vergi Sığınakları Listesi

BEYAZ LİSTE	Arjantin, Avustralya, Barbados, Kanada, Çin, Kıbrıs Rum Yönetimi, Çekya, ABD Virgin Adaları, Maritius, Meksika, Hollanda, Yeni Zelanda, Birleşik Arap Emirlikleri, Malta, Danimarka, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Guernsey, Birleşik Krallık, Polonya, Portekiz, Rusya, Şeyşeller, Norveç, İzlanda, İrlanda, Man Adası, İtalya, Japonya, Jersey, Güney Kore, Slovakya, Güney Afrika Cumhuriyeti, İspanya, ABD, Türkiye, İsveç.
GRİ LİSTE	Andorra, Anguilla, Antigua ve Barbuda, Aruba (Hollanda Antilleri), Bahamalar, Bahreyn, Marshall Adaları, Britanya Virgin Adaları, Cayman Adaları, Grenada, Liberya, Lichtenstein, Belize, Turks ve Caicos Adaları, Montserrat, Nauru, Vanutu, Panama, St. Kitts ve Nervis, St.Lucia, St.Vincent ve Grenadines, Monaco, Niue, Donimik Cumhuriyeti, San Marino, Gibraltar, Batı Samoha, Cook Adaları.
KARA LİSTE	Kosta Rika, Uruguay, Malezya, Filipinler.

Kaynak: (OECD, (2009). A Progress Report on the Jurisdictions Surveyed by the OECD Global Forum in Implementing the Internationally Agreed Tax Standarts, 13.06.2020, <https://www.oecd.org/tax/exchange-of-tax-information/42497950.pdf>)

OECD’nin 2018 yılında yayınladığı kara liste ise ülke sayısı arttırılmış, para karşılığı pasaport veren ve yasa dışı faaliyetlerden kazanılan paranın aklanmasında kullanılan bazı ülkeler de bu listeye dâhil edilmiştir. OECD 2018 yılı raporunda dikkat çeken bir husus da OECD’nin bu raporu sadece vergi kaçırma ve vergiden kaçınma eylemleri çerçevesinde değil, bunlarla birlikte uluslararası suç ekonomisini de hesaba katarak yapmış olmasıdır. OECD’nin 2018 yılında yayınladığı raporda kara listedeki ülkeler; Antigua ve Barbuda, Bahamalar, Kıbrıs Rum Yönetimi, Bahrein, Barbados, Kolombiya, Donimika, Grenada, Malezya, Malta, Mauritius, Montserrat, Panama, Katar, St.Kitts ve Nervis, St. Lucia, Şeyşeller, Turks ve Caicos Adaları, Birleşik Arap Emirlikleri ve Vanutu olarak sıralanmıştır (Burggraf, 2018). Söz konusu listeye 2018 yılının sonunda İran’da eklenmiştir (Irish & Thomas, 2020). 2017 yılında OECD’nin yanında AB Konseyi de vergi sığınakları konusunda detaylı bilgi toplama, analiz yapma ve liste yayınlama işlemlerini yapmaya karar vermiştir. AB Konseyi söz konusu vergi sığınaklarını izleme listesinde olan ülkeleri, yüksek riskli ülkeler ve işbirliğine yanaşmayan (kara listede olan) ülkeler olmak üzere üç ayrı kategoride sınıflandırma kararı almıştır. Bu kapsamda ilk liste 2017 yılında yayınlanmış ve 2019 yılında güncellenmiştir. Söz konusu liste 2020 yılında tekrar güncellenerek, AB Konseyi tarafından iki yılda bir güncellenmesi kararı da alınmıştır (AB Konseyi, 2020). 18 Şubat 2020 tarihinde AB Konseyi tarafından yayınlanan kara listedeki vergi sığınağı ülkeler; Amerikan Samohası, Cayman Adaları, Fiji, Guam, Umman, Palau Adaları, Panama, Batı Samoha, Şeyşeller, Vanutu, Trinidad ve Tobago ve ABD Virgin Adaları olarak sıralanmıştır (KPMG, 2020).

Vergi sığınaklarının uluslararası ekonomiye ve finans sistemine verdiği zararları tespit etmek ve ülkeler arasındaki haksız vergi rekabeti ve kara para aklama faaliyeti hakkında analiz yapmak için çaba göstermek amacıyla 2003 yılında İngiltere’de de Vergi Adalet Ağı (Tax Justice Network) adlı bir bağımsız kuruluş da kurulmuştur. Vergi Adalet Ağı iki yıllık periyotlarla ülkelerin Finansal Gizlilik

Endeksini (Financial Secrecy Index) yayınlamaktadır. Finansal Gizlilik Endeksi ülkelerin gelir ve kurumlar vergilerine gösterdiği kolaylıklara, bankacılık gizliliği hakkındaki yasalarına ve uygulamalarına ve bilgi paylaşımı yapıp yapmadıklarına göre ülke bazında 0'dan 100'e kadar değişen nicel bir veridir. 0'dan 100'e doğru çıkıldıkça bankacılık gizliliğinin artması ve şeffaflığın azalması söz konusudur (Tax Justice Network, 2020; Yılmaz, 2018: 206). Başka bir deyişle, belli bir ülkede Finansal Gizlilik Endeksinin artması ile söz konusu ülkeye gelen dış yatırımın mali veya adli kovuşturmayaya maruz kalması arasında negatif bir korelasyonun olduğu söylenebilir. Bu nedenle Finansal Gizlilik Endeksi'nin suç ekonomisinin araştırılmasında önemli bir veri rolü oynadığı değerlendirilmektedir. Vergi Adalet Ağı tarafından yayınlanan 2020 Finansal Gizlilik Endeksinde (FGE) dünyanın belli başlı ekonomileri ve vergi sığınaklarının FGE değerleri ve söz konusu ülkelerin dünya genelinde yapılan finansal işlemler nezdinde payları Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3. Finansal Gizlilik Endeksi Değerleri ve Global Finans Akışında Ülke Bazlı Paylar

ÜLKE ADI	Finansal Gizlilik Endeksi	Global Finans Akışındaki Payı
CAYMAN ADALARI	76	%4.58
ABD	63	%21.37
İSVİÇRE	74	%4.12
HONG KONG	66	%4.44
SİNGAPUR	65	%5.17
LÜKSEMBURG	55	%12.36
JAPONYA	63	%2.20
HOLLANDA	67	%1.11
BRİTANYA VİRGİN ADALARI	71	%0.50
BRİLEŞİK ARAP EMİRLİKLERİ	78	%0.21
GUERNSEY	71	%0.41
BİRLEŞİK KRALLIK	46	%15.94
ALMANYA	52	%4.71
PANAMA	72	%0.22
JERSEY	66	%0.46
MALTA	62	%0.66
KANADA	56	%1.60
KATAR	77	%0.09
GÜNEY KORE	62	%0.55
BAHAMALAR	75	%0.09
ÇİN	60	%0.64
LÜBNAN	64	%0.32
KIBRIS RUM YÖNETİMİ	61	%0.48
KUVEYT	71	%0.12
İRLANDA	48	%3.46
GİBRALTAR (CEBERİTARİK)	69	%0.12
MALEZYA	70	%0.12
FRANSA	50	%2.25
ANGOLA	80	%0.03
AVUSTURYA	56	%0.54
İSRAİL	59	%0.30
BERMUDA	73	%0.04
İTALYA	50	%1.14
MAN ADASI	65	%0.09
RUSYA	57	%0.26

SUUDİ ARABİSTAN	67	%0.06
HİNDİSTAN	48	%1.04
MARŞAL ADALARI	70	%0.03
MAURİTİUS	72	%0.03
LIECTENSTEIN	75	%0.02
TÜRKİYE	60	%0.12
ANGUILLA	78	%0.01
BARBADOS	74	%0.01
ST.KİTTS VE NERVİS	75	%0.01
GUATEMALA	74	%0.01
PUERTO RİCO	73	%0.01
BAHREİN	62	%0.02
MALDİVLER	80	<%0.01
BATI SAMOHA	75	<%0.01
BOLİVYA	79	<%0.01
ABD VİRGİN ADALARI	74	<%0.01
TURKS VE CAICOS	78	<%0.01
ADALARI		
VANUTU	76	<%0.01
MONAKO	70	<%0.01
LİBERYA	78	<%0.01
ARUBA(HOL.ANTİLLERİ)	73	<%0.01
ANTİGUA VE BARBUDA	76	<%0.01
MONTSERRAT	75	<%0.01

Kaynak: (TAX JUSTICE NETWORK, Financial Secrecy Index - 2020 Results, 15.06.2020, <https://fsi.taxjustice.net/en/introduction/fsi-results>)

Tablo 3'deki değerler dikkatte alındığında Finansal Gizlilik Endeksi yüksek olan ülkelerin çoğunun aynı zamanda gerek OECD gerekse AB tarafından zararlı vergi sığınağı olarak sınıflandırıldıkları da görülmektedir. Tablo 3'de Cayman Adalarının durumu dikkat çekicidir. Nitekim sadece 60 bin nüfusa sahip bu küçük ada ülkesinde gerçekleşen finansal akış miktarının nerdeyse dünyanın en büyük ekonomilerinden biri olan Almanya'daki finansal akış miktarına yakın olduğu görülmektedir. Benzer şekilde 64 bin civarı nüfusa sahip Guernsey adasında, küresel finans akışının %0.41'ini gerçekleştirmektedir. Bu değer küresel finans akışı nezdinde küçük bir miktar olarak değerlendirilebilir. Fakat bütün dünyanın nüfusu ile oranlandığında alındığında Guernsey adasının nüfusuna oranla 500 kattan fazla bir finans akışına ev sahipliği yaptığı sonucu çıkmaktadır. Bahse konu oran Cayman Adaları için 5585 kattan fazladır. Aynı şekilde sadece 30 bin nüfusa ve 6,8 kilometre yüzölçümüne sahip Gibraltar'da dünyanın 18'inci büyük ekonomisi olan Suudi Arabistan'ın iki katı kadar finansal işlem yapıldığı görülmektedir. Benzer şekilde FGE'i 70'inin üzerinde ve 70'e çok yakın olan İsviçre, Britanya Virgin Adaları, Birleşik Arap Emirlikleri, Panama, Katar, Liechtenstein, Bahamalar ve Bermuda gibi ülkelerin kendi nüfuslarına ve ekonomik kapasitelerine oranla yüzlerce kat fazla bir finansal işlem kapasitesine sahip olduğu göze çarpmaktadır. Bu kapsamda Bankacılık ve finansal işlem gizliliğinin bir nevi nicel ölçüm değeri olarak değerlendirilebilecek FGE oranının artması ile finansal işlem akışının yükselmesi arasında pozitif bir korelasyon olduğu değerlendirilmektedir. Söz konusu finansal akış miktarının FGE oranı yüksek olan ülkelerde artmasında çok uluslu şirketlerin veya kişilerin yasal yollarla vergiden kaçınma girişimlerinin önemli bir payı olduğu söylenebilir. Fakat suç ekonomisinden elde edilen kara paranın da benzer yöntemlerle aklanmak için FGE oranı yüksek vergi sığınaklarına yönlendirilmesinin de bahse konu artışın üzerinde azımsanmayacak bir rolü olduğu da düşünülmektedir. Zira finansal gizlilik, gerek vergiden kaçınma gerekse kara para aklama, vergi kaçırma gibi suç ekonomisi kapsamına giren kazançların yönlendirilmesi açısından vergi sığınaklarına çok önemli bir avantaj sağlamaktadır (Wilson, 2014: 32). Bu kapsamda çalışmanın ilerleyen bölümünde suç

ekonomisi kavramı ve FGE oranı yüksek vergi sığınaklarının kara para aklama işleminde kullanılmasının suç ekonomisinin işleyişine sağladığı avantajlar üzerinde durulacaktır.

2. SUÇ EKONOMİSİNİN İŞLEYİŞİNDE VERGİ SİĞINAKLARININ ROLÜ

2.1. SUÇ EKONOMİSİ, KARA PARA, KARA PARA AKLAMA İŞLEMİ VE YÖNTEMLERİ

Suç ekonomisi, yasa dışı faaliyetler kapsamına giren ve icra edilmesi sonucunda kara para olarak da tanımlanan bir gelirin ortaya çıkmasına yol açan bütün eylem ve girişimleri içeren bir kavramdır (Ziegler, 1990: 15-16). Bu nedenle öncelikli olarak kara para ve kara para aklama kavramlarının üzerinde durulması yerinde olacaktır. Para kavramı kazanç ve kullanım şekline göre üç farklı renk kodu ile sınıflandırılabilir. Bunlarda beyaz para, yasal şekilde kazanılan ve kazanıldığı ülkenin yasaları kapsamında vergisi ödenen parayı ifade etmektedir. Gri para, beyaz para da olduğu gibi yine yasal yollardan kazanılan fakat vergilendirme aşamasında kayıt altına alınmayan, yani kaynak aşamasında vergilendirilemeyen para olarak tanımlanabilir. Kara paranın ise yasal olmayan faaliyetlerden kazanılan, dolayısıyla vergilendirilmesi de mümkün olmayan kazançları ifade ettiği söylenebilir (Ünlü, 2019: 156-157; Öztürk, 2004: 15-16). Bu minvalde kara para suç işlenmesi sonucunda elde edilen kazanç (Ergül, 2001: 1), suçtan elde edilen yasa dışı gelir (Öztürk, 2004: 17) veya belli bir ülke içerisinde yasal suç kabul edilen eylemler neticesinde elde edilen her türlü ekonomik menfaat ve kazanç (Altuğ, 2001. 118) olarak da tanımlanabilir. Kara para, bazı kaynaklarda ve uluslararası antlaşmalarda da suç geliri, yasa dışı kazanç veya yasa dışı gelir olarak da adlandırılmaktadır (Ünlü, 2019: 158). Dolayısıyla, kara paradan bahsedilebilmesi için ilgili ülkenin yasal mevzuatında belirtilmiş bir öncül suçun olması ve bu suç neticesinde kazanılması gereklidir (Ünlü, 2019: 159). Nitekim ülkelerin hukuki mevzuatındaki farklılıklar nedeniyle kara paranın kapsamı ve tanımı da ülkeden ülkeye değişmektedir. Fakat uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı, terör ve mafya faaliyetleri gibi eylemler hemen hemen bütün ülkelerinin hukuki mevzuatında suç olarak kabul edildiği için bu eylemlerden elde edilen kazançların da kara para olarak tanımlanmasında genel konsensüsün varlığı söz konusudur (Ergül, 2001. 4-5).

Kara para aklama (money laundering) terimi ise ilk defa 1920’li yıllarda ABD’de kullanılmıştır. Anılan dönemde ABD’de ünlü bir mafya ve gangster çete lideri olan Al Capone’yi⁶ soruşturan FBI, Al Capone’nun uyuşturucu ticareti, kumar ve içki kaçakçılığı gibi yasa dışı faaliyetlerden kazandığı gelirleri kurduğu çamaşırhaneden kazanıyor gibi göstererek aklamaya çalıştığını tespit etmiştir. Bu minvalde suç literatürüne İngilizce’de “para yıkama” anlamına gelen “money laundering” terimi girmiştir (IMLIB, 2020: 1). Bahse konu terim ise Türkçe’ye “kara para aklama” olarak yerleşmiştir. Dolayısıyla, kara para aklama eylemin belli bir öncül suç işlenmesi sonucunda elde edilen kara paranın kaynağının gizlenmesi ve yasal yollardan kazanılmış gibi gösterilerek küresel finans sistemine entegre edilmesini kapsayan bütün işlemleri ifade ettiği söylenebilir (Smith, 1992: 128; Alford, 1994: 437). Başka bir deyişle, kara para aklama yasa dışı faaliyetler sonucu ortaya çıkan paranın, farklı ve karmaşık finansal işlemler kullanılarak yasal faaliyetler neticesinde kazanılmış gibi mali sisteme sokulması, yani paranın suç kaynağı ile bağlantısının kesilmesi ve gizlenmesidir (Ünlü, 2019: 159). Kısacası kara para aklama eyleminden bahsedilebilmesi için ilk olarak öncül bir suçun işlenmesi gereklidir. Akabinde bu

⁶ Asıl adı Alphonse Capone olan Al Capone, 1899-1947 yıllarında yaşamış İtalyan asıllı ABD’li mafya ve gangster çetesi lideridir. Al Capone, ABD’de içki üretiminin yasaklandığı 1920-1933 yılları arasında içki kaçakçılığı yaparak yükselişe geçmiş, zamanla yasa dışı kumar, silah ve uyuşturucu kaçakçılığı gibi çok sayıda yasa dışı alanda faaliyet göstermiştir. Al Capone, 1931 yılında vergi kaçakçılığı ve yasa dışı gelir elde etmekten tutuklanmış ve hapis cezasına çarptırılmıştır. Al Capone, tutuklandığı 1931 yılından şartlı tahliye ile salındığı 1939 yılına kadar içerinde ünlü Alkatraz Hapishanesinin de bulunduğu çok sayıda hapishanede kalmıştır. 1947 yılında geçirdiği bir felç nedeniyle hayatını kaybeden Al Capone, popüler kültürde de önemli bir etki bırakmıştır. The Godfather” ve “Dokunulmazlar” gibi bir klasik haline gelen sinema yapıtları ondan esinlenerek çekilmiştir. (Bkz. LORIZZO, L. (2003). *AL CAPONE: A Biography*. Greenwood Press, Londra.)

öncül suç sonucunda ekonomik bir değerini yani gelirin ortaya çıkması lazımdır. Sonuncu olarak da bu ortaya çıkan suç gelirin yasal yoldan kazanılmış gibi gösterilmesi amacıyla işlemler yapılması gereklidir (Ünlü, 2019: 159). Kara para aklama eyleminin kirli çamaşırları yıkama metaforundan esinlenerek yerleştirme (placement), ayrıştırma (layendering) ve bütünleştirme (integration) olmak üzere üç ayrı aşamada icra edildiği bilinmektedir (Alford, 1994: 439). Yerleştirme aşamasında öncül suçlardan kazanılan kara para suçun işlendiği ülkeden veya bölgeden uzaklaştırılarak çeşitli yollarla finansal sistemin içerisine sokulmaktadır. Bu aşama aynı zamanda para paranın aklanmasında en kritik süreçtir (Minyat & Duramaz, 2013: 317; Ünlü, 2019: 160). Ayrıştırma aşamasında ise finans sistemine yerleştirilen kara para ile söz konusu kara paranın suç niteliğindeki kaynağı arasındaki bağlantı kesilmeye çalışılmaktadır. Bu işlem genelde sıkı gizlilik yasalarına sahip vergi sığınaklarında off-shore bankaları başta olmak üzere çok sayıda aracı finans kuruluşu kullanılarak kara paranın izi kaybettirilir. Bütünleştirme aşamasında ise yasa dışı kaynağından ayrıştırılan kara para, yasal yollarla kazanılmış gibi yeniden finans sisteminin içerisine sokulmaktadır. Bu aşama genellikle kaynağından ayrıştırılan kara para ile hisse senedi alımı, taşınır veya taşınmaz mal alımı, hazine bonusu alımları veya teminat gösterilmesi ve borç ödemesi gibi işlemler yapılmaktadır (Alford, 1994: 439; Schroeder, 2001: 2-4; Taşdelen, 2003. 38-40). Kara para aklama amacıyla kullanılan yöntemlerin belli başlıları ise Şirinler (smurfing) yöntemi, Oto Finansal Borçlanma Yöntemi (Loan-Back), parçalama (structuring) yöntemi, vergi sığınaklarında paravan şirket kurma yöntemi ve siber-aklama yöntemi olarak belirtilebilir (Ünlü, 2019: 163-165; Alford, 1994: 439-440; Minyat & Duramaz, 2013: 320-321).

Oto finansal borçlanma (loan-back) yöntemi sırasıyla dört aşamadan oluşmaktadır. Öncelikli olarak öncül suç sonucunda kazanılan kara para bankacılık gizliliğinin yani Finansal Gizlilik Endeksinin yüksek olduğu bir vergi sığınağında off-shore bankasında açılan bir hesaplara yönlendirilir. İkinci aşamada kara para aklayıcı kendi ülkesinde bir bankadan kara paranın miktarı kadar kredi çeker ve söz konusu kredi için off-shore hesabındaki parayı teminat olarak gösterir. Akabinde bankadan çekilen kredi ile menkul veya gayrimenkul değerlere yatırımlar yapılır. Son aşamada ise kara para aklayıcı çekmiş olduğu krediyi ödemez ve teminat gösterdiği off-shore hesabındaki paraya kredi veren banka tarafından haciz uygulanır. Bu minvalde kara para bankalar arası bir transfer işlemi neticesinde tekrar yasal yollardan ülkeye girerken, kara para aklayıcı ise öncül suç ile kara paranın bağıni kesmiş, yani kara parayı aklamış olur (Ünlü, 2019: 164). Şirinler (smurfing) yönteminde ise kara para kazanıldığı ülkenin nakit işlemleri bildirme mecburiyetinin altındaki miktarlara bölünür. Söz konusu miktar ABD, Avustralya ve Kanada'da 10.000 dolar ve üstü iken Almanya'da 12.000 Euro ve üzeri olarak kabul edilmiştir (Aykın, 2008: 43). Çok sayıda küçük parçaya ayrılan kara para yine çok sayıda kişi tarafından yasal izlemeye ve takibe takılmadan vergi sığınaklarındaki off-shore hesaplarına gönderilir. Akabinde gönderilen para vergi sığınağında tekrar birleştirilerek, aklanmaya çalışılır (Ünlü, 2019: 162). Parçalama yönteminde ise kara para çok sayıda kişi aracılığıyla değil, yasal bildirim limitinin altında kalan çok fazla küçük ve sıralı transferle off-shore hesaplarına transfer edilir. Bazı durumlarda iz sürülmesinin daha da zorlaştırılması amacıyla bahse konu kara paranın bir off-shore merkezinden başka bir off-shore merkezine transfer edilmesi de söz konusudur (Alford, 1994: 439). Vergi sığınaklarında paravan şirket kurma yönteminin ise daha çok off-shore hesaplarına yatırılan kara paranın tekrar kaynak ülkesine geri getirilmesi için kullanıldığı söylenebilir. Bu yöntemde bir vergi sığınağında kaynak ülkede konuşlu ana şirket tarafından paravan bir şirket kurulur. Söz konusu paravan şirkete şirinler veya parçalama yöntemleri ile kara para transferi yapılır. Daha sonra ana şirket tarafından paravan şirkete yüksek faizle yasal yollarda kredi verilir. Paravan şirkete transfer edilen kara para ise kredi faizi ödemesi adı altında ana şirkete nakledilir. Bu yöntemle aslında aynı şirketin birimleri arasında dönen kara para ana şirket tarafından yasal yolla elde edilmiş gibi aklanır. Paravan şirket kurma yönteminin uygulanması sadece kara para aklama için değil aynı zamanda vergiden kaçınma faaliyeti için de kullanılmaktadır (OXFAM, 2016: 17-20). Siber aklama yöntemleri ise şirinler ve parçalama gibi kara para aklama yöntemlerine hız

ve verimlilik sağlamaktadır. Zira internet, müşteri ve finans kuruluşu arasındaki birebir teması kaldırarak ve seri olarak kısa süre içerisinde çok sayıda mali işlem yapılmasına olanak sağlayarak kara para aklayıcılara çok büyük kolaylıklar sağlamaktadır. Ayrıca dijitalleşme sonucu ortaya çıkan kripto para ve sanal kumar oynama ortamları da kara aklayıcıların klasik bankacılık işlemlerinin dışında yeni yöntemler kullanmalarına olanak tanımıştır (Minyat & Duramaz, 2013: 321-322).

2.2. SUÇ EKONOMİSİNİN ANALİZİ VE VERGİ SİĞİNAKLARININ ROLÜ

Suç ekonomisinin işleyişi konusunda ilk ciddi çalışmalar Britanya'lı düşünür Jeremy Bentham tarafından yapılmıştır. Bentham'a göre kişinin suç ekonomisine yönelmesinde bağımsız değişken rolü oynayan belli başlı iki husus vardır. Bunlarda ilki kişinin öncül suç sonucunda elde ettiği kazancın miktarı, diğeri ise söz konusu öncül suçun işlenmesi durumunda yakalanma ve ceza alma riskinin boyutudur. Bentham'a göre kişi veya kişilerin suç ekonomisine yönelmeleri, bu hususlara dayalı rasyonel bir fayda/maliyet hesaplanmasının sonucuna bağlıdır (Ferwerda,2008: 2). Başka bir deyişle, Bentham, kişi veya kişilerin suç ekonomisine yönelmesi ile işlenen suçtan elde edilen karın miktarı arasında pozitif bir korelasyon olduğunu ileri sürerken, yakalanma ve ceza alma riski arasında da negatif bir korelasyon olduğu belirtmektedir. 1960'lı yıllarda Bentham'ın bu nedensellik ilişkisi Gary S. Becker tarafından yeniden ele alınmış ve aşağıda sunulduğu üzere bir olasılık fonksiyonu şeklinde hipotezleştirilmiştir.

$$EU_j = P_j U_j (Y_j - F_j) + (1 - P_j) U_j (Y_j)$$

$$EU_j = \text{Suçtan Kazanılan Fayda/Kar Beklentisi}$$

$$P_j = \text{Suç İşlenmesi Durumunda Yasal Merciler Tarafından Yakalanma İhtimali}$$

$$F_j = \text{Mahkûmiyet Sonucunda Alınacak Cezanın Büyüklüğü}$$

$$U_j = \text{Fayda Fonksiyonu (Faydanın Değer Hakkındaki Tahminler)}$$

$$Y_j = \text{Suç İşlenmesi Sonucunda Elde Edilecek Maddi Kazanç (Ferwerda, 2008: 8-35).}$$

Becker, hipotezinin mikro ve makro bakış açısıyla suç ekonomisinin işleyişi hakkında rasyonel bir nedensel ilişkisi kurduğunu ileri sürmektedir. Becker'e göre mikro bakış açısında cezanın oranının (F_j) ve yakalanma (mahkûmiyet) olasılığının (P_j) artması, suç sonucu elde edilecek net karın payının (Y_j) net faydaya (EU_j) oranının azalmasına yol açacaktır. Bu durum ise kişi veya kişileri suç gelirlerine yönelmekten caydıracaktır. Aynı bakış açısı makro boyutta ele alındığında ise yerel veya ulusal hükümetin suç sonucu alınan ceza miktarlarını ve suçluları yakalama kapasitesini arttırması ile suç oranının azalması arasında pozitif bir korelasyon olduğu sonucu çıkmaktadır (Becker, 1968: 176-178). Başka bir deyişle, suç ekonomisinin yayılmasını engellemek için öncül suçlara uygulanan ceza miktarlarının arttırılması ve devletin suçu tespit etme ve suçluyu yakalama ve mahkûm etme kapasitesinin geliştirilmesi gereklidir. Bu durum suç aracılığıyla elde edilen fayda/kar beklentisinin azalmasına yol açacağı için kişilerin suç ekonomisine yönelme eğilimlerini de düşürecektir (Eide, 2000: 360-361). Söz konusu Becker Hipotezinin ve fayda/kar beklentisinin kara para aklamayı da içeren finansal suçlar için de geçerli olduğu söylenebilir. Bu kapsamda kara para aklama eylemi Becker Hipotezi kapsamında ele alındığında her biri ayrı cezaya (F_j) ve yakalanma olasılığına (P_j) sahip iki suç unsurunu içerdiği görülmektedir. Bunlardan ilki kara paranın kazanılmasını sağlayan öncül suç (uyuşturucu ticareti, silah kaçakçılığı vb), ikincisi ise kara paranın aklanması sonucu ortaya çıkan finansal suçtur. Bu nedenle kara para aklama eyleminin maliyeti söz konusu eylemi yapan kişi için oldukça fazladır. Daha açık bir ifade ile kara para aklayan kişi veya kurum hem kar edinilen öncül suçtan hem de finansal suçtan olmak üzere iki caydırıcı ceza ve yakalanma olasılığına maruz kalmaktadır (Ferwerda, 2008: 3). Dolayısıyla öncül suçu işleyen kişi veya kurum maruz kaldığı bu suç işleme maliyetini azaltmak için finansal suçun yani kara para aklama işleminin maliyetini azaltmayı tercih

etmektedir (Masciandaro, 1999: 227-228). Vergi sığınaklarında uygulanan yüksek finansal gizliliğin, neoliberal ekonomik sistemin sağladığı finans akışlarına tanınan sınırsız dolaşım özgürlüğü ve dijitalleşmenin sağladığı teknolojik hız ile birleştiğinde suç ekonomisine yönelen kişi veya kurumların ihtiyaç duyduğu bu maliyet azaltma işlemi kolaylaştırdığı değerlendirilmektedir. Becker Hipotezi dikkatte alındığında söz konusu maliyetin azaltılmasının ise suçtan kazanılan fayda/kar beklentisini (EUj) arttıracığı yani kişi veya kurumları öncül suçu işlemeye teşvik edeceği söylenebilir.

Zira Masciandaro, Becker'in hipotezine dayanarak suç ekonomisinin bağımsız değişkenleri üzerinde yaptığı nicel araştırmalar neticesinde kara para aklama gibi finansal suçlardan yakalanma olasılığı ve alınan ceza miktarının azalması ile sadece finansal değil aynı zamanda öncül suçların işlenmesindeki artış arasında pozitif bir korelasyon olduğu sonucuna varmıştır (1999: 228). Benzer şekilde Walker (1999: 25-37) ve Unger (2006: 50-60; 63-65) farklı zaman dilimlerinde bankacılık gizliliğinin artması ile kara para aklama ve öncül suç işleme arasındaki bağlantıyı inceleyen nicel çalışmalarda bulunmuştur. Her iki araştırmacı da bankacılık işlemlerinde gizliliğinin artmasının ekonomik ve adi suçların artışı alanında bağımsız değişken rolü oynadığını ileri sürmüşlerdir. Unger, Hollanda ekonomisi için yapmış olduğu çalışmada, vergi sığınaklarındaki yüksek bankacılık gizliliği uygulanmasının Hollanda'da ekonomik suça olan yönelim artışında çok önemli bir rol oynadığını ileri sürmüştür (2006: 53-56; 64). Dolayısıyla, vergi sığınaklarında uygulanan yüksek finansal gizliliğin, suç işlenmesi durumunda yasal merciler tarafından yakalanma ihtimalini (Pj) azalttığı için diğer ülkelerdeki öncül suçların artışına teşvik sağladığı söylenebilir. Nitekim söz konusu öncül suçların teşvik edilmesinin ise toplum güvenliği üzerinde olumsuz bir etki bırakacağı düşünülmektedir. Quirk (1997: 4) ve Alldridge'ye (2002: 315) göre vergi sığınakları gibi off-shore merkezlerinin kara para aklamayı kolaylaştırması, aslında suç ekonomisinin içerisinde bulunmayan kişi veya kurumlarında bir şekilde dolaylı olarak ekonomik suça dâhil edilmesine yol açarak, toplumda yasal yollardan ekonomik faaliyet gösterilen alanların da kirlenmesine yol açmaktadır. Yine çok sayıda araştırmacının yapmış olduğu nicel çalışmalar vergi sığınaklarının finansal gizlilik politikasının teşvik ettiği kara para aklama suçunun aynı zamanda kaynak ülkelerde rüşvet ve yolsuzluk suçları üzerinde arttırıcı etkilerinin olduğu sonucuna varmışlardır. Rüşvet ve yolsuzluk suçlarının artması ise kaynak ülkelerdeki genel suç oranlarının artmasına yani toplum güvenliğinin azalmasına yol açmaktadır (Bartlett, 2002: 2-3; Alldridge, 2002: 308; Keh, 1996: 11-13; Quirk, 1997: 19-20). Bunların yanında belli bir ülkedeki finansal suçlarda yakalanma olasılığının azalması ile ülke içerisindeki uyuşturucu ticareti, kaçakçılık, dolandırıcılık gibi adi suçların artışı arasındaki bağlantıyı inceleyen bazı araştırmacılar her iki kavram arasında pozitif bir korelasyon olduğu sonucuna varmıştır. Söz konusu pozitif korelasyonda finansal suçlarda yakalanma olasılığının azalması bağımsız değişken iken adi suçlarda olan artış bağımlı değişken rolü oynamaktadır (Quirk, 1997: 19-20; Levi, 2002: 183-184; Masciandro, 2004: 135-164; Barone, vd., 2017: 7-12). Kara para aklama ve diğer ekonomik suçların, politik kurumlar üzerindeki etkisini inceleyen Tanzi ise bir ülkede ekonomik suçların yakalanma olasılığının azalması yani kolaylaşması ile politik yozlaşma arasında birbirini arttırıcı yönde destekleyen bir ilişkinin olduğu sonucuna varmıştır. Dolayısıyla, Tanzi'ye göre toplum güvenliği ile ekonomik suçların yayılması ve kolaylaştırılması arasında da dolaylı bir nedensellik mevcuttur (1997: 98-102).

Ekonomik suçların toplum güvenliğine terörizm açısından da zarar verdiği söylenebilir. Başta kara para aklama eylemi olmak üzere ekonomik suçların toplum güvenliğine iki şekilde zarar verdiği değerlendirilmektedir. Bunlardan ilki kara para aklama gibi ekonomik suçların genelde uyuşturucu kaçaklığı gibi yasa dışı yollarla gelir elde eden terör örgütlerinin faaliyetlerini kolaylaştırmasıdır. Zira terör örgütleri uyuşturucu kaçakçılığı, haraç toplama ve gasp gibi öncül suçlarla elde ettikleri kara parayı, finansal gizliliğin yüksek olduğu vergi sığınaklarına yönlendirmekte ve bu yolla da finansal ihtiyaçları için aklama faaliyeti yapmaktadırlar (Masciandaro & Filotto, 2001: 133-145). Schneider ve Caruso, terör örgütlerinin finansman kaynakları konusunda yapmış olduğu araştırmalar neticesinde,

dünya genelinde terör örgütlerinin gelirlerinin tamamına yakınına uyuşturucu ticareti, insan kaçakçılığı, sempatizanları ve diğer ülkelerin hükümetlerinin gizli bağışları ve şantaj, haraç ve adam kaçırma gibi adi suçlardan elde ettiği sonucuna varmıştır (2011: 33-34). Örneğin, küresel çapta terör eylemleri yapan El-Kaide gibi örgütlerin ve destekçilerinin Afganistan'da afyon ve eroin ticaretinden ciddi miktarda gelir elde ettiği ve söz konusu gelirleri küresel finans sistemi içerisinde aklayarak silah ve lojistik materyal satın aldığı bilinmektedir. Benzer şekilde Kolombiya'daki FARC, Kosova Kurtuluş Ordusu, Hizbullah ve PKK gibi örgütlerin uyuşturucu ticareti ile gelir elde ettikleri ve bu gelirleri aklayarak terör faaliyetlerini finanse ettikleri görülmektedir (Hamm, 2005: 6-12). Kara para aklama eyleminin kolaylaştırılmasının terör finansmanına sağladığı ikinci kolaylık ile öncül suç kapsamında kazanılan gelirlerin dışında sempatizan ve rakip devletlerinin bağış ve yardımlarının terör örgütlerine ulaştırılmasını sağlamasıdır. Nitekim finansal gizliliğin yüksek olduğu vergi sığınaklarında toplanan bağış ve yardımlar paravan şirketler vasıtasıyla terör örgütlerine ciddi bir engele takılmadan ulaştırılmaktadır (Johnston & Nedelescu 2005: 5-19). Başka bir deyişle, tersine bir kara para üretme işlemi yani beyaz paranın vergi sığınakları vasıtasıyla kara para haline getirilmesi söz konusudur. Bu kapsamda vergi sığınaklarının sağladığı yüksek finansal gizliliğin, terör örgütlerinin gelir kazanmasında önemli bir rolü olduğu söylenebilir. Dolayısıyla da söz konusu vergi sığınaklarının dolaylı yoldan da olsa terör finansmanında kullanıldığı ve küresel boyutta toplum güvenliğine zarar verdiği düşünülmektedir.

Özetle, vergi sığınaklarının yüksek finansal gizlilik uygulamalarının suç işlenmesi durumunda yasal merciiler tarafından yakalanma ihtimalini (Pj) düşürdüğü için adi suçlarının, ekonomik suçların ve terör suçlarının maliyetini azalttığı söylenebilir. Bu maliyet azalışının ise bu suçlara olan yönelimi teşvik ettiği de ve bu yolla da küresel çapta toplum güvenliğine zarar verdiği değerlendirilmektedir.

SONUÇ

Bu çalışmada vergi sığınaklarının ekonomik suçlar ve küresel çapta toplum güvenliği açısından verdiği zararların analiz edilmesine çalışılmıştır. Bu kapsamda birinci bölümde vergi sığınaklarının tanımı, karakteristik özellikleri, sınıflandırılması ve ekonomik boyutları üzerinde durulmuştur. Çalışmanın ikinci bölümünde ise ekonomik suçların analizi yapılmış ve vergi sığınaklarının gerek ekonomik suçların gerekse küresel toplum güvenliğine yönelik tehditlerin artmasındaki rolünün aydınlatılmasına çalışılmıştır. Bu kapsamda vergi sığınaklarındaki yüksek finansal gizlilik politikasının ekonomik suçların maliyetini azalttığı, kaynak ülkelerdeki öncül suçlara yönelimi arttığı, dolayısıyla da küresel çapta toplum güvenliğine zarar verdiği sonucuna ulaşılmıştır. Çalışmada görüldüğü üzere vergi sığınaklarının toplum güvenliğine verdiği bu zarar, vergi sığınağı olmayan bütün ülkelerin aleyhine olan küresel bir sorundur. Kaldı ki vergi sığınakları sadece toplumsal güvenliğe değil aynı zamanda bu çalışmada üzerinde durulmayan küresel vergi rekabetinden gelir adaletsizliğine kadar çok sayıda sorunun oluşmasında rol almaktadır. Bu nedenle de sorunun çözümü için küresel çapta mücadele edilmesi ve vergi sığınaklarındaki finansal gizlilik oranlarının düşürülmesi amacıyla uluslararası güçlü bir yapılanmaya gidilmesi gerektiği düşünülmektedir. Zira OECD, AB, G 20, IMF, BM gibi uluslararası kuruluşların ve bu alanda faaliyet gösteren Vergi Adalet Ağı ve OECD bünyesinde kurulan Kara Paranın Aklanmasının Önlenmesine İlişkin Mali Görev Gücü (FATF-Financial Task Force on Money Laundering) kurumların çabaları yadsınamaz. Fakat bahse konu kurum ve kuruluşların gerek uluslararası gerekse ülke bazında yaptırım güçlerinin yeterli olmadığı değerlendirilmektedir. Nitekim Vergi Adalet Ağı tarafından yayınlanan 2020 yılı Finansal Gizlilik Endeksi değerleri dikkatte alındığında vergi sığınaklarındaki yüksek oranlar göze çarpmaktadır. Daha açık bir ifade ile söz konusu kurum ve kuruluşların vergi sığınaklarını daha şeffaf bir bankacılık yapılanmasına ve ülkeler arasında bilgi paylaşımına yeteri kadar zorlayamadığı düşünülebilir. Dolayısıyla, vergi sığınağı konumundaki ülke veya bölgelerin uluslararası bir çaba ile başta çifte vergilendirmeyi önleme anlaşmalarının

yapılması olmak üzere finansal şeffaflık ve bilgi paylaşımına zorlanması gereklidir. Bu kapsamda BM çapında uluslararası ve ülke bazında yaptırım gücü yüksek bir yapılanmaya gidilmesi veya söz konusu sorunun BM Güvenlik Konseyi'nin sorumluluk sahasına alınması önerilmektedir. Zira çalışmada değinildiği üzere, vergi sığınaklarındaki bu sorun sadece ekonomik bir tehdit değil aynı zamanda dolaylı olarak bir toplum güvenliği problemidir.

KAYNAKÇA

- AB Parlamentosu. (2019). Listing of Tax Havens by the EU, European Parliamentary Research Service, 11.06.2020, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/621872/EPRS_BRI\(2018\)621872_EN.pdf?_cldee=bi5ob3JtYW5zQGllYy1pYWluYmU%3D&recipientid=contact-09fd722fe27ae911a96b000d3ab6dc82-603e890d8d814733ab153c2abbf6feb2&esid=087bac9c-15f7-e911-a813-000d3ab719d7](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2018/621872/EPRS_BRI(2018)621872_EN.pdf?_cldee=bi5ob3JtYW5zQGllYy1pYWluYmU%3D&recipientid=contact-09fd722fe27ae911a96b000d3ab6dc82-603e890d8d814733ab153c2abbf6feb2&esid=087bac9c-15f7-e911-a813-000d3ab719d7)
- AB Konseyi. (2020). Taxation: EU list of non-cooperative jurisdictions, 15.06.2020, <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-list-of-non-cooperative-jurisdictions/>
- ALLDRIDGE, P. (2002). The Moral Limits of the Crime of Money Laundering. Buffalo Criminal Law Review, 5: 279-319.
- ALFORD, D. E. (1994). Anti-Money Laundering Regulations: A Burden on Financial Institutions, North Carolina Journal of International Law and Commercial Regulation, 19(3): 437-468.
- ALTUĞ, A. (2001). *Kayıtdışı Ekonomi*, Türkmen Kitabevi, Ankara.
- AYKIN, H. (2008). Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede Şüpheli İşlem Bildirim Sistemi, Bankacılar Dergisi, 65: 37-65.
- BAHÇEKAPILI, C. (2009). *Küreselleşme Sürecinde Güçsüzleşen Ulus-Devlet: Türkiye'nin Küresel Politik İktisadı*, Derin Yayınları, İstanbul.
- BARLETT. L. (2002). The Negative Effects of Money Laundering on Economic Development'. Platypus Magazine, No. 77, 02.06.2020, <https://waleolusi.files.wordpress.com/2013/05/the-negative-effects-of-money-laundering-on-econom.pdf>
- BARONE, R., SIDE, D.D., Masciandaro, D. (2017). Drug Trafficking, Money Laundering and the Business Cycle: Does Secular Stagnation Include Crime?, Baffi Carefin Centre Research Paper Series No. 2017-47, 01.06.2020, file:///C:/Users/win10/Downloads/cbafwp1747%20(2).pdf
- BAUER, H.P. & PETER, M. (2003). Global Standarts For Money Laundering Prevention, Journal of Financial Crime, 10(1): 69-72.
- BECKER, G. S. (1968). Crime and Punishment: An Economic Approach, Journal of Political Economy, 76(1): 169-217.
- BENNEDSEN, M. & ZEUME, S. (2018). Corporate Tax Havens and Transparency, The Review of Financial Studies, 31(4): 1221-1264.
- BORSA İstanbul, (2017). Sorularla Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası, 13.06.2020, <https://www.borsaistanbul.com/data/kilavuzlar/VIOP-Hakkinda-SSS.pdf>

- BURGGRAF, H. (2018). OECD Publishes 'Blacklist' of 20 'Golden Passport' Countries, American Expat Financial News Journal, 14.06.2020, <https://americanexpatfinance.com/news/item/47-oecd-publishes-blacklist-of-21-golden-passport-countries#:~:text=The%2021%20jurisdictions%20on%20the,United%20Arab%20Emirates%20and%20Vanuatu.>
- CELASUN, M. (2001). Gelişen Ekonomilerin Dış Kaynak Kullanımı, Finansal Krizler ve Türkiye Örneği, Doğu Batı Dergisi, 17: 161-180.
- CYPRUS Deputy Ministry of Shipping, (2018). Guide to Cyprus Tonnage Tax System,13.06.2020, [https://www.dms.gov.cy/dms/shipping.nsf/all/8371FB68236C0934C225833D0027D01D/\\$file/Guide%20to%20Cyprus%20Tonnage%20Tax%20System-print%20friendly.pdf](https://www.dms.gov.cy/dms/shipping.nsf/all/8371FB68236C0934C225833D0027D01D/$file/Guide%20to%20Cyprus%20Tonnage%20Tax%20System-print%20friendly.pdf)
- ÇELEBİ, A.K. & KAHRİMAN, H. (2011). Avrupa Birliği Ülkeleri ve Türkiye’de Ar-Ge Faaliyetlerine Yönelik Vergi Teşvikleri ve Bunların Karşılaştırmalı Analizi, Maliye Dergisi, 161: 33-63.
- DEASI, M. A., FOLEY, F.C. & HINES, J.R. (2006). The Demand for Tax Haven Operations, Journal of Public Economics, 90(3): 513-531.
- DHARMAPALA, D. & HINES, J.R. (2006). Which Countries Become Tax Havens?, Michigan Ross School of Business Office of Tax Policy Research, 12.06.2020, <https://www.bus.umich.edu/otpr/WP2006-4.pdf>
- DOĞAN, A. & KABAYEL, M. (2016). Küresel Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri Üzerine Değerlendirmeler, Liberal Düşünce Dergisi, 81:75-98.
- DUMENIL, G. & LEVY, D. (2015). *Büyük Yol Ayrımı: Neoliberalizme Son Noktayı Koymak*, (Çev. Ayşen Gür), İletişim Yayınları, İstanbul.
- DUNCAN, E. A. (1994). Anti-Money Laundering Regulations: A Burden on Financial Institutions, Journal of International Law and Commercial Regulations, 19(3): 437-468.
- EIDE, E. (2000). “Economics of Criminal Behavior”, *Encyclopedia of Law and Economics*, (Ed. B. Bouckaert ve G. De Geest), ss. 345-389. Edward Elgar: Cheltenham.
- ERDOĞMUŞ, H. (2018). Çifte Verilendirmeyi Önleme Antlaşmaları Çerçevesinde Vergilendirme Esasları, İstanbul Yeminli Müşavirler Odası Platform Toplantısı, 12.06.2020. <http://istanbulymmo.org.tr/dosyalar/platformNotlar/20181227.pdf>
- ERGÜL, E. (2001). *Karapara Endüstrisi ve Aklama Suçu*, Aktüel Hukuk Yayınları, Ankara.
- FERWERDA, J. (2008). The Economics of Crime and Money Laundering: Does Anti-Money Laundering Policy Reduce Crime ?, Utrecht School of Economics Tjalling C. Koopmans Research Institute Discussion Paper Series, 08-35,15.06.2020. https://www.uu.nl/sites/default/files/rebo_use_dp_2008_08-35.pdf
- FINGELSTEIN, N. G. (2010). *Holokost Endüstrisi: Yahudilerin Çektiği Çilelerin İstismarı*, (Çev, Utku Umut Bulsun). Kırmızıkeci Yayınları, İstanbul.
- GEDİK, M. A.,(2019). Vergi Teşvik Araçları ve Yatırımlar: OECD Ülkeleri İçin Bir Değerlendirme, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 28(2); 421-435.
- GOMEZ, N. G. (2017). The History, Evaluation and Future of Tax Havens, Universtat Jaume I, 10.06.2020. http://repositori.uji.es/xmlui/bitstream/handle/10234/171593/TFG_2017_GuerreroGomezNayade.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- HAMM, M. S. (2005). Crimes Committed by Terrorist Groups: Theory, Research and Prevention, National Institute of Justice, 12.06.2020. <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/211203.pdf>
- HANSEN, N. S. & KESSLER, A.S. (2001). The Political Geography of Tax H(e)avens and Tax Hells, *American Economic Review*, 91(4): 1103-1115.
- ICIJ (2020). *What Is A Tax Haven? Offshore Finance, Explained* Four years after Panama Papers, Why ICIJ continues to report on tax havens, and those who exploit them ?, 10.06.2020. <https://www.icij.org/investigations/panama-papers/what-is-a-tax-haven-offshore-finance-explained/>
- IMLIB (International Money Laundering Information Bureau). (2020). History of the Money Laundering, 14.06.2020. http://www.imlib.org/page1_hist.html
- IRISH, J. & THOMAS, L. (2020). “Iran faces global anti-terrorism financing watchdog blacklist: sources”, Reuters World News, (21 Şubat 2020). 12.06.2020. <https://www.reuters.com/article/us-iran-fatf/iran-faces-global-anti-terrorism-financing-watchdog-blacklist-sources-idUSKBN20F1FN>
- JOHNSTON, B. & NEDELESCU, O. M. (2005). The impact of terrorism on financial markets. IMF Working Paper (WP 05/60): 22, 15.06.2020. <https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2005/wp0560.pdf>
- KEH, D.I. (1996). Drug Money in a changing world: Economic Reform and Criminal Finance UNODC, 1996-4, 12.06.2020. https://www.unodc.org/pdf/technical_series_1996-01-01_2.pdf
- KEY, A. (2007). Switzerland Facts, Universitat Zurich Rechtswissenschaftliche Fakultät Web Bibliothek, 10.06.2020. https://www.ius.uzh.ch/dam/jcr:000000000-3d12-7c07-0000-0000157c5740/Switzerland_Facts_on_File_2007.pdf (Erişim Tarihi: 10.06.2020)
- KPMG. (2020). Euro Tax Flash From KPMG’s Tax Center: EU Black List Update, 13.06.2020. <https://home.kpmg/xx/en/home/insights/2020/02/etf-424-eu-blacklist-update.html>
- KOBOR, E. (2007). Money Laundering Trends, *United States Attorneys’ Bulletin*, 55(5): 14-20.
- LEVI, M. (2002). Money Laundering and Its Regulation, *Journal of American Academy of Political and Social Sciences*, 582(1): 181-194.
- LORÍZZO, L. (2003). *AL CAPONE: A Biography*. Greenwood Press, Londra.
- MARA, E. R. (2015). Determinants of Tax Havens. *Procedia Economics and Finance*, 32(1): 1638-1646.
- MASCIANDARO, D. (1999). Money Laundering: The Economics of Regulation, *European Journal of Law and Economics*, 7: 225-240.
- MASCIANDARO, D. & FILOTTO, U. (2001). Money Laundering Regulation and Bank Compliance Costs. What Do Your Customers Know? Economics and Italian Experience. *Journal of Money Laundering Control*, 5(2): 133-145
- MASCIANDARO, D. (2004). *Global Financial Crime: Terrorism, Money Laundering, and OffShore Centres*. Global Finance Series, Ashgate.
- MİNYAT, M. & DURAMAZ, S. (2013). Karapara Aklama Aracı Olarak Yeni Bir Mali Suç: Siber-Aklama, Yönetim ve Ekonomi, 20(1): 315-325.

- MURPHY, W. H. (2000). "Multilateral Listing of States as Money-Laundering Havens", *The American Journal of International Law*, 94(4), 695-697.
- OECD (1998). Harmful Tax Competititon: An Emerging Global Issue, 10.06.2020. http://www.uniset.ca/microstates/oecd_44430243.pdf
- OECD (2000). Towards the Tax Co-operation: Progress in Identifying and Eliminating Harmful Tax Practices,13.06.2020, <https://www.oecd.org/ctp/harmful/2090192.pdf>
- OECD, (2009). A Progress Report on the Jurisdictions Surveyed by the OECD Global Forum in Implementing the Internationally Agreed Tax Standarts, 13.06.2020, <https://www.oecd.org/tax/exchange-of-tax-information/42497950.pdf>
- OXFAM, (2016). The Hidden Billions: How Tax Heavens Impacts Lives at Home and Abroad, Oxfam Research Reports,16.06.2020, <https://www.oxfam.org.au/wp-content/uploads/2016/06/OXF003-Tax-Havens-Report-FA2-WEB.pdf>
- ÖZ, S. (2005). *Uluslararası Vergi Rekabeti ve Vergi Cennetleri*, Maliye ve Hukuk Yayınları, Ankara.
- ÖZTÜRK, A. (2004). "Kara Para Aklama Suçuyla Ulusal ve Uluslar arası Mücadele", Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- PALAN, R., MURPHY, R., & CHAVAGNEUX, C. (2010). *Tax Havens: How Globalization Really Works*, Cornell University Press, New York.
- PIKETTY, T. (2014). *Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital*, (Çev. Hande Koçak), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- QUIRK, P. J. (1997). Money Laundering: Muddying the Macroeconomy. Finance & Development, 16.06.2020, <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/1997/03/pdf/quirk.pdf>
- SCHROEDER, W. R. (2001). Money Laundering, FBI Law Enforcement Bulletin, 70(5): 1-12.
- SCHROEDER, F. & CARUSO, R. (2011). The (Hidden) Financial Flows of Terrorist and Transnational Crime Organizations: A Literature Review and Some Preliminary Empirical Results. Economics of Security Working Paper 52,12.06.2020, https://www.econstor.eu/bitstream/10419/119378/1/diw_econsec0052.pdf
- SLEMRODI, J. & WILSON, J.D. (2009). Tax Competition with Parasitic Tax Havens, *Journal of Public Economics*, 93(11-12): 1261-1270.
- SMITH, G. W. (1992). *Competition in the European Financial Services Industry: The Free Movement of Capital Versus Regulation of Money Laundering*, University of Pennsylvania Journal of International Business Law, 13(1): 101-134.
- TANZI, V. (1997), "Macroeconomic Implications of Money Laundering", *Responding to Money Laundering, International Perspective*, (Ed. E. U Savona), ss.312-355, Harwood Academic Publishers, Amsterdam.
- TAŞDELEN, A. (2003). *Hukuksal Açıdan Türkiye'de Kara Paranın Aklanması ve Önlenmesi*. Turhan Kitabevi, Ankara.

- TAX Justice Network, (2020). An Informal History of TJN and the Tax Justice Movement, 14.06.2020, <https://www.taxjustice.net/5828-2/>
- TAX Justice Network, (2020). Financial Secrecy Index – 2020, 15.06.2020, Results, <https://fsi.taxjustice.net/en/introduction/fsi-results>
- TOBIN, G. & WALSH, K. (2013). What Makes a Country Tax Haven? An Assessment of International Standarts Shows Why Ireland Is Not a Tax Heaven, *The Economic and Social Review*, 44(3): 401-424.
- UÇAROL, R. (2008). *Siyasi Tarih (1789-2001) Cilt 1*, DER Yayınevi, İstanbul.
- UNGER, B. (2006). The Amounts and Effects of Money Laundering, Dutch Ministry of Finance Report, 17.06.2020, https://www.maurizioturco.it/bddb/2006_02_16_the_amounts_and_.pdf
- ÜNLÜ, U. (2019). Kara Para Aklamada Yeni Yöntemler ve Kara Paranın Ekonomi Üzerindeki Etkileri, *Sayıştay Dergisi*, 113(1): 155- 179.
- VERGİ Mükellefleri Savunucuları Derneği. (2020). Vergiden Kaçınma, Vergi Kaçırma ve Vergi Kaçakçılığı Nedir ?, 11.06.2020, <https://versav.org.tr/vergiden-kacimnma-vergi-kacirma-ve-vergi-kacakligi-nedir/>
- WALKER, J. (1999). How Big Is Global Money Laundering?, *Journal of Money Laundering Control*, 3 (1): 25-37.
- WILSON, J.D. (1999). Theories of Tax Competition, *National Tax Journal*, 52(2): 269-304.
- WILSON, J.D. (2014). Tax Heavens In A World of Competing Countries, *Cesifo DICE Report 4/2014*, 12.06.2020, <https://www.ifo.de/DocDL/dicereport414-forum6.pdf>
- WU, T. N. (1999). Tax Heavens, *The George Washington University Institute of Brazilian Business and Public Management*, 10.06.2020, <https://pdfs.semanticscholar.org/6856/47ce0899b9df6d613bb7893032564726665a.pdf>
- YELDAN, E. (2000). Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisinde Üretim, Birikim ve Bölüşüm İlişkilerine Toplu Bir Bakış, *Petrol-İş 1997-1999 Yıllığı*, 59(1): 269-271.
- YETKİNER, E. (2001). Vergi Cennetlerinin Sunduğu Bazı Vergi ve Yatırım Avantajları, *Vergi Dünyası Dergisi*, 237(1): 79-101.
- YILDIZ, A. & DEMİR, M. (2019). Vergi Cennetleri ve Küresel Gelir Eşitsizliği. *Maliye Dergisi*, 179(1): 329-354.
- YILMAZ, M. (2018). Vergi Cennetleri ve Ülke Uygulamaları, *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(4): 197-222.
- ZIEGLER, J. (1990). *İsviçre Daha Beyaz Yıkar*. (Çev. Zafer Üskül), Alfa Yayınları, İstanbul.